

EESTI ADVOKATUUR

ESTONIAN BAR ASSOCIATION

Lp Indrek Teder
Õiguskantsleri Kantsleil
Kohtu 8
15193 Tallinn
info@oiguskantsler.ee

27.01.2015 nr 1-8/49

Taotlus Riigikogus 07.05.2014 vastuvõetud ja Vabariigi Presidendi poolt 12.05.2014 väljakuulutatud tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 314¹ osas põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse alustamiseks

Lugupeetud õiguskantsler härra Indrek Teder

Käesolevaga esitan taotluse Riigikogus 07.05.2014 vastuvõetud ja Vabariigi Presidendi poolt 12.05.2014 väljakuulutatud tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 314¹ osas põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse alustamiseks. TsMS § 314¹ on vastuolus Eesti Vabariigi põhiseadusega (PS), kuivõrd menetlusdokumentide automaatne kättetoimetatuks lugemine rikub isikute, sh advokaatide:

- 1) PS § 15 lõikest 1 koosmõjus PS § 24 lõikega 2 tulenevat õigust tõhusale kohtumenetlusele ning õigust olla oma kohtuasja arutamise juures;
- 2) PS § 15 lõikest 1 koosmõjus § 12 lõike 1 esimese lausega tulenevat poolte protsessuaalse võrdsuse põhimõtet.

1. Asjaolud

Riigikogu võttis 07.05.2014 vastu tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse, mis jõustus 01.01.2015. Nimetatud seadusest tulenevalt jõustus TsMS § 314¹, mis sätestab:

§ 314¹. Menetlusdokumendi kättetoimetamine saatmisega

(1) Kui menetlusdokument on saajale samas kohtumenetluses kätte toimetatud, võib saata menetlusdokumendi või teabe selle kättesaadavaks tegemise kohta sama aadressi või sidevahendi andmeid kasutades ning menetlusdokument loetakse saatmisest kolme tööpäeva möödumisel saajale kättetoimetatuks.

(2) Kui menetlusdokumendi saaja on avaldanud samas kohtumenetluses kohtule enda või oma esindaja aadressi või sidevahendi andmed, võib saata menetlusdokumendi või teabe selle kättesaadavaks tegemise kohta sama aadressi või sidevahendi andmeid kasutades ning menetlusdokument loetakse saatmisest kolme tööpäeva möödumisel saajale kättetoimetatuks.

(3) Käesoleva paragrahvi lõigetes 1 ja 2 sätestatud korras võib kohus menetlusdokumente kätte toimetada nende saatmisega ka:

- 1) teises käimasolevas kohtumenetluses kohtule teadaolevat menetlusosalise aadressi või muu sidevahendi andmeid kasutades;*
- 2) hagimenetlusele eelnenud maksekäsu kiirmenetluses kohtule teadaolevat menetlusosalise*

EESTI ADVOKATUUR

ESTONIAN BAR ASSOCIATION

aadressi või muu sidevahendi andmeid kasutades.

(4) Kui menetluskohustus toimetatakse välisriigis kätte postiteenuse osutaja vahendusel saatmisega, loetakse menetluskohustus kättetoimetatuks 30 päeva möödumisel selle saatmisest arvates.

(5) Käesolevas paragrahvis sätestatud korras menetluskohustuse kättetoimetamise kohta märgitakse toimikusse, kuhu ja millal on dokument või teave selle kättesaadavaks tegemise kohta saadetud, juhul kui saatmist ei registreerita automaatselt selleks loodud infosüsteemis.

Advokaadid on pöördunud advokatuuri juhatuse poole ja toonud välja peamise murekohana, et dokumendid loetakse kättetoimetatuks sõltumata sellest, kas tegelik kättetoimetamine on aset leidnud. See omakorda toob kaasa olukorra, kus menetlusosaline ei pruugi teadagi, et menetlustähtaeg on hakanud kulgema või on isegi juba möödunud. Advokaatide hinnangul ei võta antud säte arvesse reaalselt elu. Näiteks lahendatakse mitmed sisulised vaidlused määrusega. Samas määruskaebuse esitamise tähtaeg on 15 päeva. Samuti võib kohus anda vahepeal muid menetlustähtaegu, nt taotluste, tõendite või kohtuvaidluse teeside esitamiseks vms, mis võib oluliselt menetluse käiku muuta. See tähendab sisuliselt, et isikul ei ole võimalik minna puhkusele ega jääda haigeks, kuna alati on risk, et vahepeal võib saabuda mõni tähtpäev ja kaotatakse kaebeõigus. Seejuures isik sellest tegelikkuses midagi ei tea. Antud säte võib ka panna menetlusosalise olukorda, et tal jääb määruskaebuse esitamiseks põhjendamatuult vähe aega, kuna tähtaeg on kulgenud ilma isiku teadmata. TsMS § 314¹ võib kaasa tuua põhjendamatu menetlustähtaegade ennistamise laine, mis omakorda pikendab kohtupidamist.

On väga oluline, et TsMS § 314¹ puhul **ei ole küsimus ainult advokaatide töökorralduses ja menetlustähtaegade järgimises**, vaid **see puudutab kõiki menetlusosalisi ja nende esindajaid**, sh isikuid, kelle jaoks kohtus käimine ei ole tavapärane.

2. Menetluskohustusdokumentide kättetoimetamine

Käsitledes kättetoimetamist ei saa mööda minna selle mõiste tähendusest. Menetluskohustusdokumentide kättetoimetamise mõiste tsiviilkohtumenetluses on formuleeritud TsMS § 306 lõikes 1. Nimetatud sätte kohaselt on menetluskohustusdokumendi kättetoimetamine dokumendi üleandmine saajale selliselt, et saajal oleks võimalik dokumendiga oma õiguse teostamiseks ja kaitsmiseks õigeaegselt tutvuda, kusjuures saaja on menetlusosaline või muu isik, kellele menetluskohustusdokument on adresseeritud. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku eelnõu seletuskirjas on märgitud, et kättetoimetamise puhul on sisuliselt tegemist menetluskohustusdokumentide saatmisega menetlusosalistele teatud kindlaid formaliseeritud reegleid järgides¹.

M. Ernits on märkinud, et terminit „kättetoimetamine“ kasutatakse eesti õiguskeeles laias ja kitsas tähenduses, kusjuures laias tähenduses kasutatakse „kättetoimetamist“ tegeliku kohaletoomise sünonüümina. Kitsas, õigusteadeuslikus tähenduses on kättetoimetamine dokumendi formaliseeritud ja dokumenteeritud üleandmine selle adressaadile dokumendi sisu adressaadile teatavastegemise eesmärgil. Kättetoimetamine peab olema dokumenteeritud selleks, et kättetoimetajal oleks võimalik tõendada kättetoimetamist. Kättetoimetamine on

¹ Tsiviilkohtumenetluse seadustiku seletuskiri (208 SE I).

EESTI ADVOKATUUR

ESTONIAN BAR ASSOCIATION

seega teatavakstegemise dokumenteerimise menetlus, milles eesmärk on teha adressaadile teatavaks dokumendi sisu².

Kättetoimetamise eesmärgi osas on M. Vutt märkinud, et tulenevalt põhiseadusliku õiguse riivamise võimalusest on mõõdapääsmatu tagada, et dokumente vähemalt üritatakse kätte toimetada ka tegelikult. Kättetoimetamine peab tagama, et saajal oleks võimalik saada teada menetluse olemasolust ja selle käigust ja seetõttu on menetlusdokumendi kättetoimetamise eesmärgiks anda teavet menetlusdokumendi sisu kohta. Menetlusdokumendi sisu tegelikult teadmiseks võtmine on juba saaja enda asi³.

Kättetoimetamise puhul tuleb eristada kahte peamist funktsiooni. Esimeseks kättetoimetamise funktsiooniks on tagada piisava tõenäosusega, et isik talle teatavaks tegemist vajava dokumendi sisust ka tegelikult teada saab. Ideaaljuhul tutvub dokumendi adressaat teatavaks tehtava dokumendi sisuga. Praktikas on ideaaljuht mõnikord siiski saavutamatu, mistõttu on õigusteadlased konstrueerinud arvukalt aluseid, millal tohib eeldada, et isik oleks pidanud dokumendi sisuga tutvuma ja neid aluseid nimetatakse fiktsioonideks. Fiktsioonidega tuleb olla siiski ettevaatlik ja rakendada neid üksnes seal, kus tegelik teatavakstegemine on võimatu või seotud ülemääraste takistustega. Ainult sel viisil saab õigustada dokumendi kättetoimetamise tagajärjel näiteks kaebe- vms tähtaja kulgema hakkamist, mille möödumisel võivad ilmned adressaadile ebasoodsad tagajärjed. Menetlusosaliste huve arvestades peab olema piisavalt tõenäoline, et adressaat selle sisust eelnevalt teada sai. Seda funktsiooni nimetatakse õiguste tagamise funktsiooniks. Nimetatud õiguste all mõistatakse kõiki olulisi menetluslikke õigusi, sh näiteks poolte võrdse kohtlemise põhimõtet ja õigust olla ärakuulatud. Teiseks kättetoimetamise eesmärgiks on tõendada, et edastatav dokument on isikule teatavaks tehtud. Kõige paremini täidab seejuures seda funktsiooni dokumentaalne tõend kättetoimetamise fakti kohta, näiteks adressaadi allkirjaga kättesaamiskviitung. Ainult siis, kui kättetoimetamine on toimunud ja kättetoimetaja suudab seda ka tõendada, peaks hakkama kulgema tähtajad. Seda võib nimetada tõendamiskõlblikuks funktsiooniks ja see funktsioon väljendab avalikku huvi viia menetlus läbi võimalikult efektiivselt⁴.

Riigikohus on rõhutanud korduvalt kättetoimetamise dokumenteerimise ja seega ka tõendamiskõlblikkuse tähtsust. Näiteks on Riigikohus 22. oktoobri 2007. aasta otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-94-07 selgitanud, et reeglina on menetlusdokument TsMS § 307 lõike 1 järgi kätte toimetatud alates dokumendi või selle kinnitatud ärakirja või väljatrüki üleandmisest saajale. Menetlusdokumendi üleandmine peab vastavalt TsMS § 306 lõikele 2 toimuma seaduses sätestatud vormis ning olema nõutavalt dokumenteeritud⁵.

Kättetoimetamise liikidest võib eristada menetlusdokumentide tegelikku kättetoimetamist ehk vahetut kättetoimetamist, asenduslikku kättetoimetamist ja tõlgenduslikku kättetoimetamist. Vahetu kättetoimetamine tähendab dokumentide adressaadile käest kätte andmist allkirja vastu. Asenduslik kättetoimetamine hõlmab mitmeid erinevaid vahendeid menetlusdokumentide kättetoimetamiseks, millega teavitatakse näiteks kostjat kohtumenetlusest ilma dokumente talle käest kätte andmata. Tõlgenduslik kättetoimetamine on kättetoimetamise liik, mida tänapäeval saab kasutada vaid siis, kui isiku asukoht on

² M. Ernits. Kättetoimetamisest põhiõiguste valguses – Juridica, lk 322.

³ M. Vutt. Kohtupraktika analüüs. Mõistlik menetlusaeg tsiviilkohtumenetluses.

⁴ M. Ernits. Kättetoimetamisest põhiõiguste valguses – Juridica, k 323.

⁵ RKTk 22.10.2007 otsus nr 3-2-1-94-07, p 12.

EESTI ADVOKATUUR

ESTONIAN BAR ASSOCIATION

kohtule teadmata ja kõik teised kättetoimetamise liigid ei ole tulemusi andnud⁶. Saksamaal näiteks kasutatakse seda kättetoimetamise liiki vaid viimase väljapääsuna, sest see tekitab mõningaid kahtlusi kohtuliku ärakuulamise seisukohalt⁷.

Elektrooniline kättetoimetamine tähendab dokumendi elektroonilise versiooni edastamist aadressaadile e-posti teel. On oluline, et dokumentide elektroonilisel kättetoimetamisel oleks tagatud tõendamisfunktsioon. Tõendamisfunktsioon eeldab, et akti kättetoimetajal on kättetoimetamise fakti võimalik dokumentaalselt tõendada. Et muuta elektrooniline kättetoimetamine tegelikult rakendatavaks, on soovitatav lisada nõue tagastada saatjale kättesaamiskinnitus.⁸ Ilma vastava nõudeta ei ole täidetud tõendamisfunktsioon.

Advokatuur nõustub, et tagamaks õiglane ja efektiivne menetlus peab looma aluseid, millal tohib eeldada, et isik oleks pidanud dokumendi sisuga tutvuma ja lugema menetlusdokumendid kättetoimetatuks. Fiktsioonidega tuleb olla siiski ettevaatlik ja rakendada neid üksnes seal, kus tegelik teatavakstegemine on võimatu või seotud ülemääraste takistustega. Ainult sel viisil saab õigustada dokumendi kättetoimetamise tagajärjel näiteks kaebe- vms tähtaja kulgema hakkamist, mille möödumisel võivad ilmned aadressaadile ebasoodsad tagajärjed. TsMS § 314¹ puhul on advokatuuri hinnangul seadusandja alusetult ja sisulisi põhjendusi toomata loobunud kättetoimetamise dokumenteerimise nõudest.

Arvestades, et paljud juriidilised isikud kasutavad elektronkirjavahetuseks programmi Microsoft Outlook, siis läheb automaatne teade menetlusdokumendi postkasti jõudmisest saajale näiteks juhul, kui dokumendi saaja viibib kontorist eemal (nt puhkusel, töölähetuses, ajutisel töövõimetusetusel) ning Microsoft Outlookis on peale pandud funktsioon „Out of Office Assistant“ (ingl k) – „Kontorist väljasoleku abimees“. Automaatse eemaloleku teade õigusliku tähenduse osas puudub igasugune selgus. Kui seadusandja hinnangul ei ole teade kättetoimetatuks loetud, kui vastuseks saabub automaatne teade eemaloleku kohta, ei saa seadusandja eeldada, et kõik isikud kasutavad Microsoft Outlooki või nn „out of office“ teadet. Olenemata asjaolust, et isik ei ole vastavat funktsionaalsust aktiveerinud, võib isikul puududa juurdepääs e-postile.

Näiteks haldusmenetluse seaduse (HMS) regulatsiooni osas, mis puudutab dokumendi elektroonilist kättetoimetamist, on Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium märkinud järgmist: „HMS § 27 pealkirjaga „Elektrooniline kättetoimetamine“ ei sätesta elektrooniliselt saadetud dokumendi kättetoimetamise puhul kinnituse saamise kohustust või kinnituse mingi aja jooksul saatmata jätmise tagajärge nagu need on kehtestatud näiteks TsMS § 314 lõigetes 5 ja 6 või KrMS § 165 lõikes 4. Kolleegium ei pea siiski võimalikuks asuda seisukohale, et valimiskomisjoni otsus tuleks haldusmenetluse seaduse kohaselt lugeda elektrooniliselt kättetoimetatuks pelgalt selle isikule saatmisega. Kinnituse saamise nõudest loobumine võib kaasa tuua olukorra, kus isiku jaoks tulenevad õiguslikud tagajärjed vaidlustuskomisjoni otsustest, millest ta ei ole teadlik.“⁹

Võimalik on ka serveri logi väljavõte, et veenduda, kas isik sai e-kirja kätte, kuid infotehnoloogia valdkonnast on teada, et sellisel väljavõttel olevad andmed on teenusepakkuja

⁶ M. K. Kane. Civil procedure in nutshell, p 72.

⁷ C. G. Paulus. Tsiviilprotsessiõigus, lk 67.

⁸ M. Ernits. Kättetoimetamisest põhiõiguste valguses – Juridica, lk 325.

⁹ RKPJK 02.04.2009 otsus nr 3-4-1-5-09, p 18.

EESTI ADVOKATUUR

ESTONIAN BAR ASSOCIATION

poolt kergesti muudetavad, mistõttu ei peeta serveri logiväljavõtteid usaldusväärseteks kättesaamiskinnitusteks.

Kokkuvõtteks leiab advokatuur, et kuivõrd elektrooniline kättetoimetamine on vaieldamatult kõige kiirem sidevahendite kaudu kättetoimetamise viis, võiks elektrooniline kättetoimetamine olla lubatud tingimusel, et saajal tuleb esitada kättesaamiskinnitus ja seeläbi on täidetud tõendamisfunktsioon.

3. TsMS § 314¹ rikub PS § 15 lõikest 1 koosmõjus PS § 24 lõikega 2 tulenevat menetlusosalise õigust tõhusale kohtumenetlusele ja õigust viibida oma kohtuasja arutamise juures

3.1 Põhiõiguse kaitseala

(a) Asjakohased õigusnormid

PS § 15 lause 1: „Igaühel on õigus pöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse.“

PS § 24 lõige 2: „Igaühel on õigus olla oma kohtuasja arutamise juures.“

(b) Esemeline kaitseala

Esemeline kaitseala puudutab küsimust, mida vastav põhiõigus kaitseb (tegevused, seisundid ja õiguslikud positsioonid).¹⁰ PS § 15 lõike 1 esimene lause garanteerib põhiõiguslikult tagatud /.../ nõudeõiguste realiseeritavuse kohtus.¹¹ Üldise põhiõiguse tõhusale õiguskaitsele ja ausale õigusemõistmisele esemeline kaitseala on väga mitmetahuline, mille hulka kuulub muuhulgas ausa menetluse osana PS §-s 24 sätestatud õigus olla oma asja arutamise juures.

Tulenevalt asjaolust, et PS § 24 lõikes 2 sätestatud põhiõigus olla oma kohtuasja arutamise juures (ehk juuresoleku õigus) on PS § 15 lõikes 1 sätestatu loogilise jätkuna demokraatliku õigusemõistmise oluline põhimõte, käsitletakse neid koos. PS § 24 lõikes 2 sätestatud põhiõigusega olla oma kohtuasja arutamise juures tagatakse, et isik, kelle kohtuasja menetletakse, ei ole mitte õigusemõistmise objekt, vaid subjekt koos kõigi sellest tulenevate õigustega. Juuresoleku õiguse esemeline kaitseala hõlmab nii passiivset kui ka aktiivset osalemist kohtulikult arutamisel.¹²

Õigus olla oma kohtuasja arutamise juures hõlmab ühelt poolt õigust jälgida kohtuistungit ja saada informatsiooni arutatava kohtuasja kohta ning teiselt poolt õigust saada ära kuulatud kohtu ees. Õigus saada ära kuulatud jaguneb omakorda õiguseks väljendada oma seisukohta ja õiguseks nõuda väljendatud seisukoha arvestamist.¹³

¹⁰ R. Alexy. Põhiõigused Eesti põhiseaduses – Juridica. Eriväljaanne 2001, lk 24.

¹¹ Samas, 57.

¹² Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 2. täiendatud tr. Kirjastus Juura, 2008, § 24, komm.-d 5 ja 9.

¹³ Põhiseaduse ekspertiisi komisjoni lõpparuanne, § 24 lg 2, komm. 2.1.1.

EESTI ADVOKATUUR

ESTONIAN BAR ASSOCIATION

Kuivõrd igaühel on õigus olla oma kohtuasja arutamise juures, siis selle õiguse teostamist silmas pidades on oluline, et isikule oleks teatavaks tehtud, millal ja kus tema kohtuasja arutama hakatakse. Just seda funktsiooni täidavad kohtumenetluses kohtukutsed¹⁴. Juuresoleku esemeline kaitseala ei hõlma üksnes isiku passiivset osalemist kohtulikult arutamisel. Subjektina kohtumenetluses osalemise õigus eeldab ka õigust olla ära kuulatud kohtu poolt ja kohus peab seejuures isiku seisukohta kohtuotsuse tegemisel arvestama ja sellega mittedõustumist põhistama¹⁵. Põhimõtte õigus õiguslikule ärakuulamisele väljendub kohtumenetluses nii õiguses esitada kohtule hagi eseme suhtes omapoolseid faktilisi asjaolusid ja õiguslikke seisukohti, kui ka õiguses avaldada oma arvamust ning vastuväiteid vastaspoole faktiliste ja õiguslike väidete suhtes. Kohus võib lahendada tsiviilasja faktilistele või õiguslikele asjaoludele tuginedes, millele ta pole eelnevalt poolte tähelepanu juhtinud ja mille kohta ta pole andnud pooltele võimalust oma arvamust avaldada. Samas ei pea antud põhimõtte järgimiseks kohus tingimata korraldama kohtuistungit ja pooli „vahetult ära kuulama“. Piisab ka sellest, kui kohus annab pooltele võimaluse avaldada oma seisukohad menetluses tähendust omavate asjaolude suhtes kirjalikult¹⁶.

(c) Isikuline kaitseala

Põhiõiguse isikuline kaitseala tähistab isikute ringi, keda vastav põhiõigus kaitseb (PS § 9). Üldine põhiõigus tõhusale õiguskaitsele ja ausale õigusemõistmisele on isikuliselt kaitsealalt kõigi ja igaühe õigus. Samamoodi hõlmab juuresoleku õiguse isikuline kaitseala kõiki isikuid, keda kohtulik arutamine puudutab.

3.2 Põhiõiguse kaitseala riive

Kaitseala riive on selle ebasoodus mõjutamine¹⁷. Põhiõiguse tõhusale õiguskaitsele ja ausale õigusemõistmisele kaitseala riive on mis tahes kaitseeseme kitsendamine, mis võib seisneda nii põhiõiguste adressaadi tegevuses kui ka tegevusetuses. Nii HkMS, TsMS, KrMK, VTMS kui ka PSJKS sätted kujutavad endast üheaegselt nii üldise kohtusse pöördumise õiguse kujundamist kui ka selle kitsendamist, sest need sätestavad tingimused, mis peavad olema täidetud, et kohtuasi sisuliselt otsustada, istungi formaalsused jmt. Kõik kohtumenetluse normid peavad olema põhiõigusega tõhusale õiguskaitsele ja ausale õigusemõistmisele kooskõlas ja vastama PS nõuetele.¹⁸

Olenevalt menetlusstaadiumist on võimalike protsessiõiguste teostamine erinev, kuid tagamaks menetlusökonoomia on protsessiõiguste realiseerimiseks sätestatud vastavad tähtajad, kas kohtu poolt või seaduses. Sellest tulenevalt on menetlusedokumentidele, millega antakse menetlusosalisele tähtaeg oma õiguste teostamiseks protsessis, sätestatud kohustus need saajale kätte toimetada. Üksnes juhul, kui saajale on dokument nõuetekohaselt teatavaks tehtud, on talle edastatud oluline teave viisil, mis võimaldab tal otsustada, millist menetlusosalise õigust on tal võimalik rakendada ning millisel konkreetsel ajavahemikul

¹⁴ T. Annus. Riigiõigus. Lk 390.

¹⁵ Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 2. täiendatud tr. Kirjastus Juura, 2008, § 24, lk 260.

¹⁶ Tsiviilkohtumenetluse seadustiku seletuskiri (208 SE I).

¹⁷ RKPSJK 17.07.2009 otsus nr 3-4-1-6-09, p 15.

¹⁸ Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne, 2. täiendatud tr. Kirjastus Juura, 2008, § 15, komm 2.3.

EESTI ADVOKATUUR

ESTONIAN BAR ASSOCIATION

(tähtaja kestus). Küsimus, kas menetlusosaline ka protsessiõigust kasutada soovib, on juba subjektiivselt menetlusosalise enda otsustada ega mõjuta kuidagi kättetoimetamise kohustust.

TsMS § 63 kohaselt algab kohtu määratud tähtaja kulgemine menetlusdokumendi, milles on tähtaeg määratud, kättetoimetamisele järgnevast päevast, kui tähtaja määramisel ei ole ette nähtud teisiti. Kui dokumenti ei pea kätte toimetama, algab tähtaja kulgemine tähtaja määramise kohta teate saamisega. Menetlusdokumendi kättetoimetamise mõiste sätestab TsMS, mille § 306 lõike 1 kohaselt on menetlusdokumendi kättetoimetamine dokumendi üleandmine saajale sellisel, et saajal oleks võimalik dokumendiga oma õiguse teostamiseks ja kaitsmiseks õigeaegselt tutvuda. TsMS § 314¹ sätestab menetlusdokumentide kättetoimetatuks lugemise korra ning sellest tingituna loetakse menetlusdokumendid isikule kättetoimetatuks olenemata selleks, kas need ka faktiliselt kätte toimetati. TsMS §-st 314¹ tulenevalt võib tekkida olukord, kus menetlusdokument loetakse kättesaaduks, kuid realselt ei ole dokumendi saaja dokumendi sisuga tutvunud ega ka sellest teadlik, mis kindlasti ei ole kooskõlas menetlusdokumendi kättetoimetamise õigusinstituudiga.

Üldiselt on tsiviilkohtumenetluse seadustikust tulevad menetlustähtjad (nt edasikaebeõiguse kasutamiseks) kas 15 või 30 päeva. Eeltoodu tähendab, et kui menetlusosalisele edastatakse menetlusdokument elektroonselt, hakkab menetlustähtaeg kulgema olenemata sellest, kas isik on dokumendi realselt kätte saanud ning tähtaeg protsessiõiguse teostamiseks on oluliselt lühem kui seaduses sätestatud. Tagajärjeks võib olla menetlusõiguse minetamine tähtaja mööda laskmise tõttu, mis omakorda võib viia menetlusosalise protsessiõiguste kasutamise võimatuseni. Seda näiteks juhtudel, mil menetlusosaline või teda esindav isik (nt juriidilise isiku töötaja või advokaat) viibib kontorist eemal (ajutisel töövõimetuslehel, puhkusel või välislahetuses, kus elektroonse kirjavahetuse kontrollimiseks võimalused puuduvad).

Ravikindlustusseaduse (edaspidi RaKS) § 60 lõike 1 punkt 5 sätestab, et kindlustatud isikul ei ole õigust saada ajutise töövõimetuslehe hüvitist, kui kindlustatud isik saab ajutise töövõimetuslehe aja eest sotsiaalmaksuseaduse § 2 lõike 1 punktis 1 või 3 nimetatud sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu. RaKS § 60 lõike 2 kohaselt, kui kindlustatud isik või hooldatav isik täidab ajutise töövõimetuslehe ajal töö- või teenistuskohustusi või tegeleb ettevõtlusega, kaotab isik õiguse saada ajutise töövõimetuslehe hüvitist töö- või teenistuskohustuste täitmise või ettevõtlusega tegelemise päevast alates. Tööandja ei tohi lubada RaKS § 5 lõike 2 punktis 1 või 2 nimetatud kindlustatud isikut töö- või teenistuskohustusi täitma töövõimetuslehel märgitud töö- või teenistuskohustuste täitmisest vabastatuse ajal (RaKS § 61 lõige 1). Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud keelu rikkumise korral kaotab kindlustatud isik õiguse saada ajutise töövõimetuslehe hüvitist alates rikkumise päevast (RaKS § 61 lõige 2). Seega tööülesannete täitmisega ajutise töövõimetuslehe ajal, kaotaks isik talle seadusega tagatud sotsiaalsed tagatised. Veel enam, selline tööülesannete täitmine võib mõjuda töökvaliteedile ning kahjustada menetlusosalise huve. Seega asetab seadusandja isikud olukorda, mil huvide esindamine ajutisel töövõimetuslehel viibimise tõttu võib osutuda ebamõistlikult raskeks või isegi võimatuks.

Vastavalt töölepingu seaduse (edaspidi TLS) § 54 lõikele 1 on töötajal õigus saada puhkust TLS-i 4. jaos ettenähtud korras. Eeldatakse, et töötaja iga-aastane puhkus on 28 kalendripäeva (põhipuhkus), kui töötaja ja tööandja ei ole leppinud kokku pikemas põhipuhkuses või kui seadus ei sätesta teisiti (TLS § 55). Töötajal on õigus keelduda töö tegemisest eelkõige juhul, kui ta kasutab puhkust (TLS § 19 p 1). Olukorras, kus puhkuse ajal on isik sunnitud täitma

EESTI ADVOKATUUR

ESTONIAN BAR ASSOCIATION

tööülesandeid, ei ole tegemist enam puhkusega ning samuti kaotaks puhkus oma mõtte. Juhul aga kui menetluskohustus saadetakse elektrooniliselt ajal, mil isik viibib puhkusel ning see loetakse kättetoimetatuks, hakkaks menetlustähtaeg kulgema sisuliselt hetkest, mil saaja ei ole menetluskohustusega tutvunud, mistõttu võib menetlustähtaeg mööduda ilma menetluskohustuse saaja teadmata. Seejuures tuleb arvestada, et kohtu määratud menetlustähtaeg on üldjuhul lühem seaduses sätestatud iga-aastasest põhipuhkusest. Seega on võimalik, et menetlustähtaeg möödub ilma, et isik oleks selle kulgema hakkamisest üldse teadlik ning tagajärjeks võib olla protsessiõiguste teostamise kaotamine.

Tulenevalt TLS § 21 lõikest 1 võib tööandja lähetada töötaja tööülesannete täitmiseks väljapoole töölepinguga ettenähtud töö tegemise kohta. Sama paragrahvi lõike 2 kohaselt ei või töötajat töölehetusse saata kauemaks kui 30 järjestikuseks kalendripäevaks, kui tööandja ja töötaja ei ole kokku leppinud pikemat tähtaega. Eeltoodust nähtub, et ka juhul kui isik viibib välislahetuses, siis selle võimalik kestus on pikem kui üldised kohtu poolt määratud menetlustähtajad. See tähendab, et kontorist eemal viibimise ajal, mil ei ole võimalik jälgida elektronkirjavahetust, võib kohtu poolt saadetud menetluskohustusega määratud menetlustähtaeg hakata kulgema hetkel, mil selle saaja ei ole kohustusest ega ka menetlustähtajast teadlik. See võib viia tagajärjeni, mil menetlustähtaeg lastakse mööda ning õigeaegselt menetlusosalise protsessiõigusi teostamine võimalikuks ei osutu.

Olukorras, kus eeltoodud põhjustest tulenevalt ei ole võimalik menetluses isiklikult osaleda, võib isik määrata nt kolleegi või esindaja end asendama. See aga tähendaks, et iga kord, kui isik nt plaaniliselt tervise tõttu töölt eemale jääb, puhkusele või töölehetusse läheb, peab keegi täiendavalt end üksikasjalikult kohtuasjaga kurssi viima. Arvestades vaidluste spetsiifikat võib see olla võimatu. Nendes asutustes, kus on tööl vaid üks isik, on see võimalus üldse välistatud. Ootamatu haigestumise korral ei oleks ka asendaja määramine võimalik.

Riive mõju on menetlusosalistele vahetu.

3.3 Formaalne põhiseaduspärasus

Formaalne kooskõla põhiseadusega tähendab, et põhioigusi piirav õigustloov akt peab vastama põhiseaduse pädevus-, menetlus- ja vorminõuetele ning määratuse ja seadusereservatsiooni põhimõtetele¹⁹. Käesoleval juhul on seadus välja kuulutatud (PS § 107 lõige 1) ja avaldatud (PS § 3 lõige 2 ja § 108), puuduvad andmed, et selle vastuvõtmisel oleks rikutud seaduste vastuvõtmisele ettenähtud menetlusnorme.

(a) Õigusselguse põhimõte

Põhiseaduse § 13 lõike 2 järgi kaitseb seadus igauht riigivõimu omavoli eest. Sellest sättest tuleneb ka õigusselguse põhimõte. Õigusnormid peavad olema piisavalt selged ja arusaadavad, et üksikisikul oleks võimalik avaliku võimu organi käitumist teatava tõenäosusega ette näha ja oma käitumist reguleerida.²⁰ Õigusselguse põhimõte tähendab, et

¹⁹ RKPJK 13.06.2005 otsus nr 3-4-1-5-05, p 8; RKPJK 17.07.2009 otsus nr 3-4-1-6-09, p 16.

²⁰ RKÜK 28.10.2002 otsus nr 3-4-1-5-02, p 31.

EESTI ADVOKATUUR

ESTONIAN BAR ASSOCIATION

isik peab saama – kui tarvis, siis asjakohase nõustamise abiga – asjaolusid arvestades mõistlikul määral ette näha tagajärgi, mida teatud tegevus võib kaasa tuua.²¹

Käesoleval juhul loetakse menetluskirjeldus kättetoimetatuks, kui see on isikule saadetud. Hetkel ei ole selge, kas menetluskirjeldus loetakse kättetoimetatuks ka siis, kui saatjal on Microsoft Outlookis peale pandud funktsioon „*Out of Office Assistant*“ ning saatjale saadetakse automaatne teada, et dokumendi saaja on nt puhkusel, töölahetusel, ajutisel töövõimetusel ja tal puudub juurdepääs kirjadele.

Normi määratluse nõude järgimine on oluline, et üksikisikul oleks võimalik organi käitumist teatava tõenäosusega ette näha ja oma käitumist reguleerida. Käesoleval juhul ei ole menetlusosalisel võimalik piisava selgusega kohtu käitumist ette näha, mistõttu ei saa isikud ka oma käitumist vastaval viisil kujundada. See omakorda mõjutab isikute protsessiõiguste teostamist. Kuivõrd menetlustähtaaja möödalaskmise tagajärjeks võib olla menetlusõiguste minetamine (juhul kui tähtaega ei ennistata), siis peab kõnesoleva sätte määratluse aste olema piisavalt kõrge. Nimetatud nõuet aga käesoleval juhul täidetud ei ole. Eeltoodust lähtuvalt on TsMS § 314¹ õiguselguse põhimõttega vastuolus, mistõttu on tegemist formaalselt põhiseadusevastase normiga.

3.4 Seaduse legitiimne eesmärk

PS § 15 lõike 1 esimesest lausest tulenev põhiõigus tõhusale õiguskaitsele on seadusereservatsioonita põhiõigus, mistõttu saab selle piiramise õigustusena arvestada üksnes teisi põhiõigusi või põhiseaduslikke väärtusi. PS §-s 15 ettenähtud isiku kaebeõigus ei ole siiski absoluutne, vaid seadusandjal on õigus määratleda põhiseadusega sätestatud raamides selle piirid, arvestades sealhulgas teiste põhiseaduslike väärtustega.²² Üldise põhiõiguse tõhusale õigustumõistmisele ja ausale kohtumenetlusele riive materiaalne põhiseaduspärasus sõltub kõigepealt sellest, kas riive eesmärk on legitiimne, ning seejärel, kas legitiimse eesmärgi saavutamiseks toime pandud riive on proportsionaalne. Kuna PS § 15 lõige 1 on seadusereservatsioonita põhiõigus, tohib seda legitiimselt piirata üksnes mõne põhiõiguse või muu põhiseaduslikku järku õigusväärtuse tagamiseks.²³

Võib eeldada, et seadusandja soov on kiirendada kohtumenetlust ja välistada menetlustähtaegade kuritarvitamist. Tuleb nõustuda, et menetluskirjelduste kättetoimetatuks lugemine aitaks tagada menetluse kiirust, kuna menetlustähtaaja kulgema hakkamist ei seata enam sõltuvusse kohtule kättesaamiskinnituse saatmisest dokumendi saaja poolt. Piirang viitab selgelt menetlusökonomiale, mis on põhiseaduse XIII peatükist tulenevalt põhiseaduslikku järku õigusväärtus²⁴. Seega võib öelda, et piirangu legitiimseks eesmärgiks on tagada kohtusüsteemi efektiivne toimimine, mis on hõlmatud PS § 15 lõikega 1 (õigus kohtumenetlusele mõistliku aja jooksul).

²¹ RKPJK 17.07.2009 otsus nr 3-4-1-6-09, p 19.

²² RKPJK 09.05.2006 määrus nr 3-4-1-4-06, p 12; 03.04.2008 otsus nr 3-4-1-3-08, p 5; 17.07.2009 otsus nr 3-4-1-6-09, p 20.

²³ RKPJK 17.07.2009 otsus nr 3-4-1-6-09, p 20.

²⁴ RKÜK 17.03.2003 otsus nr 3-1-3-10-02, p 9; RKPJK 17.07.2009 otsus nr 3-4-1-6-09, p 20.

EESTI ADVOKATUUR

ESTONIAN BAR ASSOCIATION

3.5 Riive proportsionaalsus

Põhiõiguse riivet saab pidada materiaalselt õiguspäraseks vaid siis, kui on järgitud PS §-st 11 tulenevat proportsionaalsuse põhimõtet²⁵. Proportsionaalsuse põhimõtte järgimine tähendab seda, et riive on eesmärgi saavutamiseks sobiv, vajalik ja mõõdukas. Sobiv on abinõu, mis soodustab eesmärgi saavutamist. Sobivuse seisukohalt on vaieldamatult ebaproportsionaalne abinõu, mis ühelgi juhul ei soodusta eesmärgi saavutamist. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise, kuid vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne kui esimene. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt põhiõigusse sekkumise ulatust ja intensiivsust ning teiselt poolt eesmärgi tähtsust.²⁶

(a) Vahendi sobivus

Isikule menetluskohandi automaatne kättetoimetatuks lugemine vaieldamatult kiirendaks kohtumenetlust, kuivõrd menetlustähtajad hakkaksid kulgema 3 päeva möödudes alates menetluskohandi väljasaatmisest. Seadusandja kehtestatud piirang on sobilik kohtumenetluse toimumise mõistliku aja jooksul saavutamiseks, kuivõrd menetluskohandite kiire kättetoimetamine on põhjuslikus seoses menetlusaja kujunemisega, mistõttu aitab saavutada piiranguga taotletavat eesmärki. Seega puudub kahtlus, et tegemist on sobiliku vahendiga taotletava legitiimse eesmärgi saavutamiseks.

(b) Vahendi vajalikkus

Seadusandja eesmärgiks on tagada kohtumenetluse kiirus ning on ilmne, et olukorras, kus menetlustähtaegade kulgemine algaks 3 päeva möödudes alates menetluskohandi väljasaatmisest, puudub muu sama efektiivne vahend menetluse kiiruse tagamiseks.

(c) Vahendi proportsionaalsus kitsamas mõttes ehk mõõdukus

Samas ei saa pidada piirangut mõõdukaks, kuivõrd esineb ka muid abinõusid tagamaks piiranguga taotleva legitiimse eesmärgi saavutamise, millega sekkutaks ilmselt vähem menetlusosalise õigustesse.

Kui menetluskohandid edastatakse menetlusosalise kättesaamiskinnituse vastu ning ilmneb, et osad menetlusosalised väldivad menetlusposti vastuvõtmist, siis nende puhul võiks eraldi reageerida ja nende osas sätestada teatud fiktsioonid, mil on võimalik lugeda menetluskohandid kättetoimetatuks, samuti vajadusel kasutada sanktsioonimehhanisme. Alternatiivseks lahenduseks oleks ka see, kui võib saata isikutele hoiatuse, et tal on vastuvõtmata üle x nädala menetluskohandite ja et konkreetseks kuupäevaks loetakse need kohandid talle kättetoimetatuks. Alustuseks tuleks statistiliste näitajate põhjal välja selgitada kas, kui suures määras ja milliste menetlusosalistega esineb menetluskohandite kättetoimetamisel probleeme. Kui nt advokaadist esindaja väldib menetluskohandite vastuvõtmist, tuleks see informatsioon edastada advokatuurile, et advokatuur saaks vajadusel alata distsiplinaarmenetluse.

²⁵ RKPKJ 05.03.2001 otsus nr 3-4-1-2-01, p 16.

²⁶ RKPKJ 06.03.2002 otsus nr 3-4-1-1-02, p 15.

EESTI ADVOKATUUR

ESTONIAN BAR ASSOCIATION

Lisaks ei saa seadusandja menetlusreeglite kehtestamisel lähtuda õiguste kuritarvitamise eeldusest. Süsteemi kehtestamine lähtuvalt halvimalt praktikast sanktsioneerib muuhulgas ka nende isikute menetlusõigusi, kes oma õigusi kohtute ees heauskselt teostavad. Seetõttu tulnuks enne seaduse nõuete üldist karmistamist kaaluda, kas sama eesmärgi saavutamisele aidanuks paremini olemasoleva trahvimisvõimaluse tõhusamaks muutmise ja tõhusam rakendamine kuritarvitajate suhtes.

Eeltoodust nähtub, et TsMS § 314¹ rikub PS § 15 lõikest 1 koosmõjus PS § 24 lõikega 2 tulenevat menetlusosalise õigust tõhusale kohtumenetlusele ning viibida oma kohtuasja arutamise juures, kuivõrd on vastuolus õigusselguse põhimõttega ning tegemist on ebaproportsionaalse vahendiga.

4. TsMS § 314¹ rikub PS § 15 lõikest 1 koosmõjus PS § 12 lõike 1 lausest 1 tulenevat poolte protsessuaalset võrdsust tsiviilkohtumenetluses

4.1 Põhiõiguse kaitseala

(a) Asjakohased õigusnormid

PS § 15 lõige 1: *„Igaühel on õigus pöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse.“*

PS § 12 lõige 1 lause 1: *„Kõik on seaduse ees võrdsed.“*

(b) Esemeline kaitseala

Õigus ausale kohtumenetlusele hõlmab muuhulgas endas kohtumenetluse poolte protsessuaalse võrdsuse põhimõtet. Kohtumenetluse poolte protsessuaalse võrdsuse põhimõte eeldab Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika järgi, et kohtumenetluse pooltel on ühtviisi mõistlik võimalus esitada oma seisukohti ja neid kinnitavaid tõendeid tingimustes, mis ei aseta neid sisuliselt ebasoodsamasse olukorda võrreldes vastasega.²⁷

(c) Isikuline kaitseala

Üldine põhiõigus tõhusale õiguskaitsele ja ausale õigusemõistmisele on isikuliselt kaitsealalt kõigi ja igäihe õigus.²⁸

4.2 Põhiõiguse kaitseala riive

Kaitseala riive on selle ebasoodus mõjutamine²⁹. Riigikohus on leidnud järgmist: *„Põhiseaduse § 12 1. lõike esimeses lauses ei ole sõnaselgelt juttu õigusest. Seal on üksnes öeldud, et kõik on seaduse ees võrdsed. Ometi sisaldub nendes sõnades isiku õigus mitte saada ebavõrdse kohtlemise osaliseks. Esimese lause sõnastus väljendab eelkõige võrdsust*

²⁷ Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 2. täiendatud tr. Kirjastus Juura, 2008, § 15, komm 2.1. ja 2.1.5.

²⁸ Samas, § 15, komm 2.2.

²⁹ RKPJK 17.07.2009 otsus nr 3-4-1-6-09, p 15.

EESTI ADVOKATUUR

ESTONIAN BAR ASSOCIATION

*seaduse kohaldamisel ning selle mõte seisneb nõudes rakendada kehtivaid seadusi kõigile isikutele erapooletult ja ühtemoodi. /.../ Kolleegium jagab arvamust, et Põhiseaduse § 12 lõike 1 esimest lauset tuleb tõlgendada ka õigusloome võrdsuse tähenduses. Õigusloome võrdsus nõuab üldjuhul, et seaduse ka sisuliselt kohtleks kõiki sarnases olukorras olevaid isikuid ühtemoodi. Selles põhimõttes väljendub sisulise võrdsuse idee: võrdseid tuleb kohelda võrdselt ja ebavõrdseid ebavõrdselt.*³⁰

Riigikohus on selgitanud, et üldise võrdsuspõhiõiguse kaitseala riive tuvastamisel tuleb leida, kas sarnaseid isikuid või isikute gruppe on ebavõrdselt koheldud. Juhul kui koheldakse ebavõrdselt, on üldine võrdsuspõhiõigus riivatud. Kindlaks tuleb määrata võrreldavate isikute grupid, kelle suhtes oletatakse ebavõrdset kohtlemist ning kirjeldada mainitud isikute gruppide ebavõrdset kohtlemist.³¹ PS § 12 lõike 1 esimese lause kohase riivega saab tegu olla siis, kui ebavõrdselt koheldakse konkreetse diferentseerimise aspektist analoogilises olukorras olevaid isikuid. Küsimus kahe isiku, isikute grupi või olukorra ebavõrdse kohtlemise põhjendatusest või põhjendamatuses (s.o meelevaldsusest) saab tekkida üksnes juhul, kui erinevalt koheldavad grupid on omavahel võrreldavad, st konkreetse diferentseerimise aspektist analoogilises olukorras.³²

Poolte võrdsus on võistlevuse printsiibi toimimise vajalikuks eelduseks. Võistlev menetlus eeldab poolte võrdseid võimalusi, sest kui pooltel on ebavõrdsed võimalused oma väiteid esitada ja tõendada, on ka menetlus kiivas. Kui pooltel ei ole näiteks võrdseid võimalusi oma seisukohtade esitamiseks, ei saa kohtul tekkida adekvaatset pilti, kumma poole kasuks tuleks asi tegelikult lahendada. Sellest tulenevalt ongi TsMS § 5 lõikes 2 sätestatud, et pooltel on võrdne õigus ja võimalus oma nõuet põhjendada ja vastaspoolel esitatu ümber lükata või sellele vastu vaielda³³. Menetlusosaliste võrdse kohtlemise põhimõtet silmas pidades on keelatud tõendite esitamine kohtule ühe poole poolt ilma teise juuresolekuta ning teise arvamust ära kuulamata. Samuti peab olema tagatud õigeaegne juurdepääs kõikidele kohtu käsutuses olevatele dokumentidele, et menetlusosalistel oleks võimalik nende kohta oma arvamust avaldada³⁴.

TsMS § 314¹ tulenevalt koheldakse kohtumenetluses menetlusosalisi erinevalt sõltuvalt sellest, kas nad suhtlevad kohtuga elektrooniliselt või mitte. Nõrgemas positsioonis on just elektrooniliselt suhtlejad. Sellele menetlusosalisele, kes suhtleb kohtuga elektrooniliselt, ei pruugi olla tagatud võrdseid võimalusi oma protsessiõiguste teostamiseks. Järelikult mõjutab TsMS § 314¹ sätestatud riive ebasoodsalt menetlusosaliste protsessuaalset võrdsust, mistõttu on riivatud põhiõiguse kaitseala.

4.3 Riive formaalne põhiseaduspärasus

Formaalne kooskõla põhiseadusega tähendab, et põhiõigusi piirav õigustloov akt peab vastama põhiseaduse pädevus-, menetlus- ja vorminõuetele ning määratuse ja seadusereservatsiooni põhimõtetele³⁵. Käesoleval juhul on seadus välja kuulutatud (PS § 107

³⁰ RKPJK 03.04.2002 otsus nr 3-4-1-0-02, punktid 16 ja 17.

³¹ RKPJK 30.09.2008 otsus nr 3-4-1-8-08, p 20.

³² RKÜK 27.06.2005 otsus nr 3-4-1-2-05, p 40.

³³ A. Kangur, E. Kergandberg, S. Lind, K. Saaremäel-Stoilo, V. Saarmets. Kohtumenetlus, lk 348.

³⁴ T. Annus. Riigiõigus, lk 391.

³⁵ RKPJK 13.06.2005 otsus nr 3-4-1-5-05, p 8.

EESTI ADVOKATUUR

ESTONIAN BAR ASSOCIATION

lõige 1) ja avaldatud (PS § 3 lõige 2 ja § 108), puuduvad andmed, et selle vastuvõtmisel oleks rikutud seaduste vastuvõtmisele ettenähtud menetlusnorme.

(a) Õigusselgus

Õigusselguse põhimõte tähendab, et põhiõigust riivav seadus peab olema piisavalt määratud.³⁶ Säte ei ole õigusselge taotluse punktis 3.3 toodud põhjustel.

4.4 Seaduse legitiimne eesmärk

Käesoleval juhul on piirangu legitiimseks eesmärgiks tagada kohtusüsteemi efektiivne toimimine, mis on hõlmatud PS § 15 lõikega 1 (õigus kohtumenetlusele mõistliku aja jooksul).

4.5 Riive proportsionaalsus

(a) Vahendi sobivus

Tegemist on sobiva vahendiga tagada kohtumenetluse kiirus (vt punkt 37). Samas tuleb märkida, et juhul kui seadusandja loeb e-postiga saadetud menetlusedokumendid automaatselt kättetoimetatuks, siis see võib suunata pooli sellele, et nad hakkavad vältima kohtuga suhtlemisel e-posti kasutamist. Eeltoodu tähendab, et kuigi vahend aitaks saavutada legitiimset eesmärki, siiski võib esineda ka vastupidine efekt.

(b) Vahendi vajalikkus

Puudub kahtlus, et meede on vajalik, kuivõrd kohtumenetluse kiiruse tagamiseks sama efektiivselt ühtegi teist vahendit ei esine.

(c) Vahendi proportsionaalsus kitsamas mõttes ehk mõõdukus

Piirangut ei saa pidada mõõdukaks, kuivõrd esineb ka muid abinõusid tagamaks piiranguga taotletava legitiimse eesmärgi saavutamise, millega sekkutaks ilmselt vähem menetlusosalise õigustesse (vt punkti 3.5).

Käesoleval juhul on seadusandja kohelnud erinevalt neid menetlusosalisi, kes suhtlevad kohtuga elektrooniliselt ja neid, kes elektrooniliselt ei suhtle. Puudub igasugune mõistlik põhjendus, miks seadusandja on pidanud õiguspäraseks taolist erinevat kohtlemist.

TsMS seletuskirjast ei selgu põhjuseid, miks on seadusandja kohelnud menetlusedokumentide elektroonsel kättetoimetamisel erinevalt menetlusosalisi. Võttes aluseks eelnevalt välja toodud seadusandja eesmärgi – vältida menetlustähtaegade kuritarvitamist – ei nähtu seletuskirjast ega ka mujalt ühtegi selgitust, miks on seadusandja kahte isikute gruppi erinevalt kohelnud. Esiteks puuduvad andmed, millest nähtuks, et praktikas esineb probleeme tähtaegade kuritarvitamisega. Veel enam, et sellise olukorra on tinginud isikud, kes

³⁶ Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne, 2. täiendatud tr. Kirjastus Juura, 2008, § 13, komm 5.2.

EESTI ADVOKATUUR

ESTONIAN BAR ASSOCIATION

dokumente elektroonselt edastavad, mistõttu jääb selgusetuks, millist probleemi püüab seadusandja kõrvaldada.

Isikute võimekus korraldada oma e-kirjade pidev jälgimine erineb oluliselt. Kui nt haldusorganitele on kehtestatud õigusaktide tasandil täpsed reeglid oma asjaajamise korraldamiseks, siis need sätted ei kehti eraõiguslikule juriidilisele isikule ning õigusaktides ei ole samaväärse põhjalikkusega reguleeritud eraõiguslike juriidiliste isikute ja füüsiliste isikute asjaajamise korraldus.

Eeltoodust lähtuvalt on TsMS § 314¹ vastuolus PS § 15 lõikest 1 koosmõjus PS § 12 lõike 1 esimesest lausest tuleneva poolte protsessuaalse võrdsuse põhimõttega.

5. Kokkuvõte

Seadusandja on vastu võtnud seaduse sätte, mille kooskõla põhiseadusega on kaheldav. Olukord, kus kohtumenetluses loetakse menetluskohustusdokument isikule kättetoimetatuks ilma, et see oleks tegelikult kätte toimetatud, rikub 1) PS § 24 lõikest 2 koosmõjus PS § 15 lõikest 1 tulenevat õigust tõhusale kohtumenetlusele, õigust viibida oma kohtuasja arutamise juures ning aktiivselt selles osaleda ja 2) PS § 15 lõikest 1 koosmõjus PS § 12 lõike 1 esimesest lausest tulenevat poolte protsessuaalse võrdsuse põhimõtet.

Vastavalt õiguskantsleri seaduse §-le 17, kui õiguskantsler leiab, et õigustloov akt kas täielikult või osaliselt ei vasta põhiseadusele või seadusele, teeb ta akti vastu võtnud organile ettepaneku see akt või selle säte 20 päeva jooksul põhiseaduse ja seadusega kooskõlla viia. Eeltoodust lähtuvalt palun teha Riigikogule ettepanek 07.05.2014 vastuvõetud ja Vabariigi Presidendi poolt 12.05.2014 väljakuulutatud tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 314¹ kooskõlla viimiseks põhiseadusega käesolevas taotluses toodud põhjustel.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Kristel Voltenberg
Kantsler

Katrin Kose 697 9253
e-post: katrin.kose@advokatuur.ee